

**Josep Maria
de
Sagarra**

**Paulina
Buxareu**

Roman

Uit het Catalaans vertaald met nawoord
door Frans Oosterholt

Eerste druk
2013

Menken Kasander & Wigman Uitgevers
Leiden

Deze uitgave werd vertaald met een
subsidie van het Institut Ramon Llull.

LLL institut
ramon llull
Llengua i cultura catalanes

De vertaler ontving voor deze
vertaling een werkbeurs van het
Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel:

Paulina Buxareu, 1919

© Josep Maria de Sagarra

Raval Edicions, S.L.U., Edicions Proa

Peu de la Creu, 4, 08001 Barcelona

Nederlandse vertaling en nawoord:

©2013 Frans Oosterholt /

Menken Kasander & Wigman

Uitgevers, Leiden

Illustratie omslag:

Ramon Casas: Portret van Dolors Vidal,

MNAC Barcelona

ISBN 9789491495410

NUGI 302

www.mkw-uitgevers.nl

EERSTE DEEL

Ik heb Víctor Buxareu i Buxareu leren kennen in een lieflijk bergdorpje waar ik bijna elke zomer neerstrijk.

Ik heb in dat dorpje geen huis en ik huur er ook geen, ik bezit er geen lapje grond, niet eens een tomatenplant; ik heb er geen enkele materiële band mee, hoe gering ook. Mijn herinneringen worden dan ook niet vertroebeld door eigenbelang: ik lig niet wakker van een perzikboom die wordt blootgesteld aan de publieke gulzigheid of van de metselaar die de muur van het kippenhok maar niet afbouwt.

Dit dorpje ligt niet erg ver van Barcelona; men kan elke dag op en neer, waardoor mensen van kantoor er prima zouden kunnen wonen. Maar er is weinig toeloop, om welke reden dan ook; het komt in ieder geval niet door gebrek aan water, loof of fraaie uitzichten. Dat wil niet zeggen dat het dorpje geen kolonie heeft. Er is wel degelijk een vrij kleine en gezapige groep Barcelonezen; en al gaat het er heel huiselijk aan toe in dit soort kolonies en doet men niet aan koude drukte, er kleeft het ernstige nadeel aan dat je elkaar voortdurend tegen het lijf loopt en nog geen stap kunt zetten zonder gezelschap.

Maar ik moet bekennen dat daarmee valt te leven, en met nog wel meer, want het dorpje is het waard en maakt alles weer goed. Aangezien het in een diep dal ligt en ingesloten wordt door hellingen, hoor je overal het eeuwige lied van het water.

Zijn charme wordt niet om zeep geholpen door de crèmekleurige broeken die pedante dikbuiken omhullen, door het lompe Castiliaans van een enkele dame, en zelfs niet door de vette wikkels van worst en chocolade tussen de klokjes en de korenbloemen rondom de fonteinen.

De weergaloze bekoring van de levende dingen zegeviert over de trieste rotzooi van de mens; ik koester in ieder geval heel prettige herinneringen aan dit dorp: of het nu de bloedrode zonsondergang betreft, de mistflarden of de roze nek waarop strohalmen staan afgedrukt.

In de plaatsen waar het aantal zomergasten beperkt is, is het van groot belang (zolang de hitte nog draaglijk is) te vernemen wie de nieuwkomers zijn, wat voor lui er in dit en dat huis komen; want er zijn trekvogels en zwerfvogels in die vakantiedorpjes; aangezien degenen die weggaan om het volgende jaar weer terug te komen elkaar reeds door en door kennen, wordt het succes of de mislukking van de zomer bepaald door de zwerfvogels.

Het is niet moeilijk ons voor te stellen hoe de harten opspringen van degenen die over de straatweg de sjezen aan zien komen waarmee de nieuwe zomergasten arriveren. Tussen de wielen vol stof, en onder de sleetse kap, stroomt het bloed dat een beetje glans, loomheid of frivoliteit moet verlenen aan deze lucht waarin de populieren ijlen en het wemelt van de vertederende dingen.

En het lijdt geen twijfel dat de meest gerechtvaardigde nieuwsgierigheid die van de jongeman is die de avondlijke schimmen met zijn strijdlustige blik doorboort en (terwijl het rijtuig zich nog niet ontdaan heeft van zijn menselijke last) een brede hoed en een lichte parasol ontwaart en het belletje hoort van een heel fris lachje van een jongedame van een jaar of achttien.

Een onbekend meisje is in dit geval het meest verbijsterende mysterie dat er is: het maakt dat je geen oog dichtdoet. Wat komt de nachtelijke rust toch tot leven, met krekels en spinnen en een vervaarlijk blaffende hond, als je bedenkt dat niet ver van jou vandaan een jonge vrouw ligt die je goddelijk leek in het zwakke schijnsel van de lantaarns van de sjees, en je voorstelt hoe je morgen, in het volle licht,

haar roze fijnheid zult aanschouwen en haar stemgeluid zult horen in de discrete kalmte van een populierenbos!

Maar laten we afzien van dergelijke overdenkingen en ter zake komen. Ik bedoel: laten we mijn vriend Víctor Buxareu niet vergeten. Zoals ik al zei, heb ik dit achtenswaardige individu leren kennen in dit bergdorpje; in de hoedanigheid van zwerfvogel, voeg ik er nu aan toe. Inderdaad is de familie Buxareu er één jaar geweest en is daarna niet teruggekomen: hetzij omdat ze zich stierlijk verveelden, hetzij omdat de bronnen hun niet bevielen.

Het was ten tijde van de laatste geeuwen van juli dat Víctor, zijn vrouw, vier verrukkelijke belhamels en zijn zus, die ik ook verrukkelijk zal noemen als het niet nauw steekt, verschenen in een huurauto.

Ze kwamen laat in de middag aan. Omdat niemand hen kende, waren er geen gilletjes, kusjes en handdrukken. Ze installeerden zich stilletjes in hun zomerverblijf: een afzichtelijk huisje, roze geverfd, met een klein tuintje, maar gesitueerd in een aangenaam groen hoekje; al zei meneer Prats (iemand van de kolonie) dat ze 's nacht niet zouden kunnen slapen van de muggen daar ze te dicht bij de rivier zaten.

De dienstmeisjes van de Buxareus arriveerden even later met het openbare rijtuig. We zullen hen de eerste avond met rust laten, druk als ze waren met het aanmaken van de kookkachel die niet wilde trekken, het tot rust brengen van de kinderen en het zoeken van de sleutels van de hutkoffers.

Het is nutteloos om te vertellen op welke volstrekt ongecompliceerde wijze ik in contact kwam met de familie Buxareu. Ik kan alleen maar zeggen dat Víctor me, een week nadat we elkaar voor het eerst hadden gezien, uitnodigde voor een gezamenlijke excursie; een korte excursie zonder al te veel beklimmingen en afdalingen, zodat de kinderen volop konden genieten en de stabiliteit van mevrouw

Buxareu niet in gevaar kwam. Mevrouw Buxareu had nog niet besloten zich te schoeien met de landelijke espadrilles.

Víctor Buxareu is een open en oprecht man. Hij beschikt over de gaven van bewondering en enthousiasme: hij is zo iemand die het hart op de tong heeft. Niet dat hij een klets-kous is, maar hij mag graag praten, en over zichzelf praten, zoals alle goedwillende personen.

Hij zal een jaar of vierendertig zijn en zijn uiterlijk is van een sympathieke alledaagsheid: niet lang en niet kort, niet dik en niet dun, vrij donker, weinig haar, steevast onberispelijk geschoren; hij laat een snor staan als een borstel; hij heeft bijziende ogen en een grote mond, waaruit een zekere mannelijke daadkracht spreekt.

Hij kleedt zich discreet, gebruikt nooit grove taal, is buitengewoon hartelijk en als hij een hand geeft, drukt hij flink hard.

Het gezicht van mevrouw Buxareu is van een gouden, verfijnde en vlezig harmonie, waarin parels en rozen versmelten; en haar ogen zijn twee schijfjes zinderende hemel.

Ze is een vrouw die de intimiteit van een door zakelijke beslommeringen in beslag genomen burgerman met glorie zou vervullen en tragische schaduwen zou werpen over het hoofdkussen van een onervaren puber. Maar mevrouw Buxareu is kalm en eerbaar: haar ogen, van een doorschijnende eerlijkheid, weerspiegelen immer het bruine gezicht van haar echtgenoot, en ze herhaalt de godganse dag de namen van haar spruiten, vier deugnieten die haar geen moment met rust laten.

Deze vrouw, geboren uit een aapachtige moeder en een jandoedel, verwekt onder spanning om de nering en grootgebracht door kleurloze nonnen, ontpopte zich plots als een oogverblindende schoonheid; en toen haar vader, na een sterke stijging van zijn aandelen, in een automobiel met woeste toeter over het asfalt van de Passeig de Gràcia zoefde, bleek mevrouw Buxareu een in alle opzichten

begerenswaardige jongedame. Toen begon Víctor haar het hof te maken, ze trouwden en kregen vier kinderen; ondanks de laatstgenoemde omstandigheid heeft haar lichaam niet aan frisheid ingeboet, en mevrouw Buxareu is een benijdenswaardig knappe verschijning.

Laten we mevrouw Buxareu even met rust en laten we iets over de zus van Víctor zeggen. Sprekend over deze jongedame, zou ik willen dat mijn woorden blijk geven van een volmaakte neutraliteit. Dit zeg ik vanwege enige dingen die verderop in deze geschiedenis aan de orde komen.

Zijn zus, die Lluïseta heet, heeft een donkere huid, ze is klein en heeft een sympathiek gezicht; ze is niet mooi maar wel aantrekkelijk; haar lichaam is goed geproportioneerd; ze heeft de stem van een liederlijk meisje maar ze weet er een zoete toon mee aan te slaan die haar heel goed staat.

Haar inborst openbaart zich nooit. Het is zo'n meisje van wie je, als je haar net hebt leren kennen, niet weet wat je aan haar hebt. Het ene moment zegt ze iets raaks en grappigs en even later barst ze los in een litanie van verongelijkte en bespottelijke bedenkingen. Het ene moment neemt ze een plooibaar en vrijzinnig standpunt in, om zich meteen daarna terug te trekken in de hypocriete preutsheid van een bakvis. Op het moment dat ik haar leerde kennen was ze net achttien jaar geworden.

Maar het zijn niet mevrouw Buxareu, die Maria de la Mercè heet, en Lluïseta die dat huis vullen en karakter verlenen aan de familie Buxareu. Ze volgen allebei nauwgezet een fatsoenlijke, kleurloze en alledaagse gedragslijn.

Wie daar werkelijk vibreren zijn Víctor Buxareu en de kinderen. Het nageslacht wordt gevormd door vier jongens: de oudste is tien en de jongste drie en een half. Hun namen luiden, van groot naar klein: Josep, Víctor, Lluï en Ramon.

Meteen na hun aankomst waren ze heer en meester van de situatie. Toen de familie Buxareu zich nog volmaakt gereserveerd opstelde, en slechts een zuinig 'goedemiddag' liet

horen als men hen tegenkwam op een bospad, hadden de vier knullen reeds, tot verdriet en onder luid protest van hun moeder, overal hun neus in gestoken en het met Jan en alleman aan de stok gekregen. Degene die zijn broers in vermetelheid de loef afstak, was Víctor, de tweede: de dag na hun aankomst was hij reeds op de vuist gegaan met een buurjongen die groter was dan hij; en hij was met buitengewoon aplomb een winkel binnengestapt waar van alles verkocht werd en hij had om anijssnoepjes gevraagd.

De vier kinderen van mevrouw Buxareu legden de eerste band, braken het ijs. Voor hen bestond er geen enkel obstakel: ze stapten over de drempel van de burens, speelden met andere kinderen en deden zich te goed aan andermans confituren. Vervolgens waren het de vrouwen die omzichtig betrekkingen aanknoopten; en ten slotte, Víctor, die op de tweede zondag, bij het uitgaan van de mis, met twee of drie zomergasten over het weer, de politiek en zijn zaak sprak.

Vanaf dat moment waren de Buxareus het puik van de kolonie: ze werden de hemel in geprezen door alle dames; hun echtgenoten stemden wijselijk in; de kinderen lieten merken dat ze het heerlijk vonden om met de vier kleine Buxareus te spelen; en de jongens van elk huis hadden een speciale voorkeur voor een van de vier broers. Hoewel met een zekere schroom, verkeerde Lluïseta met iedereen, ze danste en zei dingen vol woeste jeugd en vol nuffigheid van het pensioonaat. Wat de mannen het meest bewonderden aan de nieuwe familie was de fabelachtige hardos van mevrouw Buxareu, de blankheid van haar huid, de verrukkelijke fijnheid van haar armen; hoewel ze dit allemaal samenvatten met deze vijf woorden: 'Ze is een heerlijke vrouw'; en over Víctor wisten ze niets anders te zeggen dan dat hij heel sympathiek was.

Inderdaad was Víctor Buxareus meest opvallende kwaliteit dat hij iedereen voor zich wist in te nemen. Hij bezat de

gave de zwakke punten van de mensen te raden; maar het was een instinctieve gave. Hij zei nooit iets onaangenaams. Zijn beminnelijkheid was zoet zonder klef te worden.

María de la Mercè was smoorverliefd op hem; Lluïseta voelde diepe bewondering voor hem; en zijn kinderen besprongen hem op een brute en onbesuisde manier, speelden met hem alsof hij een knaap was; maar bij de minste waarschuwing, de geringste stemverheffing, gehoorzaamden ze hem met een ontstellende stiptheid. De fidele sfeer in deze familie bleef niet onopgemerkt, en ze werd er des te meer om geacht en geprezen.

Ik moet bekennen dat ik van harte bijdroeg aan deze uitwaaierende sympathie voor Víctor Buxareu, voor zover mijn mening van enige invloed was op de besluiten en de commentaren van de kolonie: ik was een onvoorwaardelijke en enthousiaste bezinger van Víctor.

Ik had echter nog niet het *moment sentimentale* mogen smaken met mijn nieuwe vriend; maar al had ik dat nog niet gesmaakt, ik voelde dat het er aankwam: ik was er zeker van dat ik Víctor genegenheid en vertrouwen inboezemde; dat hij het ijs nog niet gebroken had bij gebrek aan een geschikte gelegenheid; gezien deze stand van zaken, lag het voor de hand dat het uur van de ontboezemingen niet lang meer op zich zou laten wachten.

Het geschiedde op een van de uitstapjes die we aan het einde van de middag maakten. Voor ons uit gingen de vier kinderen, Lluïseta, Maria de la Mercè, een kindermeisje en nog enige grote en kleine personen die er niet toe doen. Het meest logische zou zijn geweest dat ik met Lluïseta zou oplopen en een praatje maken. Maar zo was het niet (op dit soort uitstapjes trok ik meestal aan het kortste eind): ik was achterop geraakt, geheel en al in beslag genomen door de warme en uitbundige conversatie van Víctor Buxareu. En vergeeft u me een kleine zijsprong: ik zei dat ik meestal aan het kortste eind trok, en dat is de zuivere waarheid: ik

herinner me dat ik in een ander dorp, even lieflijk als het onderhavige, met andere vrienden en vriendinnen van me uit wandelen was, en terwijl mijn kameraden elk aan de arm van een jongedame zwijmelden, liep ik helemaal achteraan, als een oude bok met aan mijn arm een verschrompeld dametje, moeder van een schare bastaarden, die me met een rasperig sprietje in mijn nek kietelde. Ik vraag u opnieuw vergiffenis voor deze kleine knorrigte zijsprong, en dan pakken we nu weer de draad van onze geschiedenis op.

Na er geruime tijd omheen te hebben gedraaid, moed verzamelend en zoekend naar de juiste toon, stak Víctor Buxareu van wal; hij pakte me bij de arm, tuurde in de blauwe verte, en zei:

‘Weet u, trouwen is een kwestie van geluk hebben.

Ik ben altijd een heel verlegen man geweest: misschien zal ik u zeggen dat mijn verlegenheid me meer dan eens voor gek heeft laten staan. U begrijpt dat ik door dit defect nooit een doorslaggevend succes met vrouwen heb gehad. Ik zal het u nog sterker vertellen: toen ik klein was, joegen vrouwen me een zekere angst aan. Ik was een gesloten jongen: zo een die niet lacht en geen plezier maakt. Ik zou niet weten wat de oorzaak daarvan was: mijn eigen karakter of de strenge opvoeding die mijn vader me heeft gegeven.

Zo kwam het dat ik, wanneer een kameraad of een familielid van mijn leeftijd het over liefde of versieren had, steevast met een stoer lachje reageerde. En gelooft u me dat ik van binnen verschrikkelijk leed: mijn leven was een puinhoop en de nabijheid van een min of meer jonge of min of meer knappe vrouw bracht me totaal van mijn stuk. Daarbij had ik een grote afkeer van bepaalde dingen: ik bedoel dat ik volkomen kuis was. Zo bereikte ik de leeftijd van eenentwintig jaar.

Op die leeftijd deed zich een doorslaggevende gebeurtenis voor. U weet waar onze firma zich mee bezig houdt. Mijn vader, hij ruste in vrede, was een slaaf van zijn fabriek

en van zijn handel: voor hem bestond er niets anders op de wereld dan zijn zaak en zijn familie, en eigenlijk waren zijn familie en zijn zaak voor hem een en hetzelfde ding. Toen we van school kwamen, moesten mijn broer en ik allebei voor de firma van mijn vader werken, de een in de fabriek, de ander op kantoor: de laatste was ik. En mijn vader kon zich niet voorstellen dat we over de grens zouden kijken die hij getrokken had. Als ik had voorgesteld arts of advocaat te worden, of welk ander beroep dan ook, dan zou hij me uit huis gegooid hebben, denk ik.

Zoals ik al zei, vond er een buitengewone gebeurtenis plaats. Mijn vader achtte het wenselijk dat ik mijn opleiding zou vervolmaken en een beetje meer man zou worden, en hij besloot me naar Engeland te sturen; maar daarna bedacht hij zich en stuurde me naar Brussel. Ik verheugde me er enorm op. De voorbereidingen werden getroffen, ze bevalen me een Catalaanse heer aan die in België woonde, een heel goede vriend van de familie, en ik aanvaardde volmaakt gelukkig de reis. Maar weet u, ik ben net een kat: ik bedoel dat ik heimwee heb. Aanvankelijk schreef ik heel enthousiaste brieven naar huis. Daarna merkte mijn vader, die me vrij goed kende, dat ik steeds neerslachtiger werd. Als ik in Barcelona al schuw en gesloten was, dan was ik het daarginds, te midden van mijn nieuwe kennissen, nog veel meer. Ik had twee kameraden in het pension waar ik logeerde, die ik niet kon uitstaan. Afijn, ik werd ziek en ze kwamen me ophalen. Ik had een zenuwziekte, veroorzaakt door algehele zwakheid. Ik kreeg rust voorgeschreven. Ik hield helemaal op met werken en mijn vader stuurde me naar Sitges, naar een huis waar we een keer de zomer hadden doorgebracht, met maar één enkele missie: onder de pijnbomen liggen. Ik was toen tweeëntwintig. Ik was vier maanden helemaal alleen, en ik heb van mijn leven niet zoveel gepiekerd als in die dagen.

Die angst van mij voor alles wat we relaties zouden kunnen

noemen, was stukje bij beetje gesleten. Want... weet u... het was niet zo dat ik dacht dat van een vrouw houden me ongelukkig zou maken: het was gewoon iets wat heel ver van me af stond... Wat zal ik zeggen!... Ik wist niet hoe ik het moest aanpakken... Aan de andere kant leidde het werk me af, en ik voelde geen enkele behoefte aan hofmakerij. Maar al die tijd in mijn eentje, die eindeloze uren! Echt, ik ben dol op de natuur: ik geniet als ik buiten ben, zoals u deze dagen heeft kunnen constateren; maar de eenzaamheid, en zonder te werken! Ik voelde een soort beklemming in mijn binnenste, een leegte, en toen voelde ik wel, voor de eerste keer in mijn leven, de onweerstaanbare behoefte aan het liefhebben van een vrouw.

Ik heb die ziekte vaak gezegd. Het begon warm te worden, mijn vader kwam om me een maand lang gezelschap te houden, de villa's en de zomerhuizen werden betrokken door vakantiegangers... Daar heb ik haar voor de eerste keer gezien.'

Hier zweeg Víctor Buxareu; een huivering van ontroering doorvoer zijn lichaam, en hij gaf zich rekenschap van de iets te vibrerende toon van zijn stem. Ik zei niets. We waren onze wandelgenoten uit het oog verloren en versnelde in stilte onze pas.

Weldra hadden we de anderen ingehaald. Een zwak zonnestraaltje viel op het haar van mevrouw Buxareu, haar roze nek zag er frisser uit dan ooit en haar lichaam verplaatste zich ritmisch vooruit over het vochtige pad, vol vet gras. Toen kon Víctor Buxareu de gestremde woordenstroom niet langer tegenhouden, en op een nog meer vibrerende en nog warmere toon zei hij:

'Mijn verlegenheid verstijfde mijn bloed. Ik wist niet hoe ik haar duidelijk moest maken dat ik van haar hield; ik hoefde haar maar te zien, of ik raakte al van de kaart. Maar geloof u me, als u mijn vrouw destijds gekend had (en ik zeg het niet om op te scheppen over mijn vrouw)...'

Er lag een lofrede op mevrouw Buxareu op het puntje van mijn tong, maar ik achtte het wijzer te zwijgen: mijn compliment zou de plechtige ernst van het moment teniet hebben gedaan. Víctor sprak verder:

‘U heeft geen idee hoezeer ik leed. Maar op een middag wist ik met een bovenmenselijke inspanning uit te brengen: “Maria de la Mercè, ik houd van u.” En weet u, ik dacht dat zij niets in de gaten had, dat mijn woorden haar zouden verrassen. Maar het tegendeel was waar: ze hoorde mijn verklaring stilzwijgend aan en ze bloosde een beetje. Daarna was het enige wat ze terugzei: “Dat dacht ik al: ik houd ook van u.” En haar ogen vulden zich met tranen.’

Víctor Buxareu slaakte een diepe zucht. We liepen omhoog. Hij legde zijn hand even op mijn schouder en verklaarde in alle ernst:

‘Ik zei al, mijn vriend: trouwen is een kwestie van geluk hebben; en wij hebben het met elkaar getroffen, neemt u dat maar van me aan.’

Eindelijk waren we aangekomen bij de bron waar we naartoe wilden. We mengden ons tussen de anderen. Ik was in de gelegenheid om een paar woorden te wisselen met Lluïseta, mevrouw Buxareu te complimenteren en een kolibrievlinder te vangen voor de kinderen.

Mevrouw Buxareu deelde hapjes en drankjes uit. Víctor zat naast me, een beetje bedremmeld vanwege zijn ontboezemingen van daarnet, een beetje triest wegens de verstoring van dat moment van delicate intimiteit, een beetje spijtig een stukje van zijn ziel te hebben weggegeven, maar ondanks alles voldaan, blakend van een onverstoorbare tevredenheid; en zonder zich toe te vertrouwen aan God of de duivel pakte hij het broodje worst dat zijn vrouw hem aanbood en hij zette zijn tanden erin met een primitieve gulzigheid alsof er niets gebeurd was.